

volna tenni a jegyzetapparátust is. A tudománytörténet legfontosabb munkáit oroszul is kiadták. Magától érthetődően a szovjet szerző ezeket használta és az orosz nyelvű kiadásban ezekre is hivatkozik. A magyar változatnak azokban nem feltétlenül kellene Platón (183., 185. l.), Norbert Wiener (234. l.), Max Born (186., 365. l.), Einstein (365. l.) orosz fordításaira utalni.

Kritikai megjegyzéseink ellenére is: Volkové a kelet-európai tudománysszociológia egyik első elméleti munkája; olvasását nemcsak a science of science művelőinek, hanem a tudományfejlődés kérdéseiről érdeklődő kutatóknak is ajánlhatjuk. (*Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. 388 l.*)

Tamás Pál

Gáboriné Csánk Vera:

Az ősember Magyarországon

Tudományáganként más-más időtartam alatt halmozódik fel annyi új ismeretanyag, mely esedékessé teszi az áttekintést, az összefoglalást. Társadalomtudományokban, így a régészetben is, ez az idő általában hosszabb, mint a műszaki vagy természettudományokban. 1926-ban Lambrecht Kálmán, s hosszú szünet után most Gáboriné Csánk Vera számol be a hazai őskorkutatás eredményeiről. A szerző jó érzékkel vállalkozott a megnövekedett érdeklődés miatt igencsak sürgető igény kielégítésére. Munkáját a művelt nagyközönségnek ajánlja. A könyv szerkezeti felépítéséből következik, hogy a szerző a mondanivalójának megértéséhez nélkülözhetetlen alapismereteket fokozatosan próbálja elsajátíttatni olvasóival. Újra és újra kézbe véve a könyvet azonban az a benyomásunk, hogy az átlag olvasónál több és irányítottabb tájékozottság szükséges a szerzővel való egyúttaladáshoz a tényektől a következtetésekig vezető úton.

Ez a könyv mentes az ásatási történetektől, a színes élményektől (bár egy ásatási *megfigyelés* mögöttes *tartalmának* ki nyomozása maga is színes élmény), szikár tárgyilagosságát csak akkor oldja kissé a bocsánatos szubjektivitás, ha a neves ősemberkutató-szerző saját eredményeiről számol be.

Az ősemberkutatás sajátos helyzetű az emberi történelmet tanulmányozó stúdiumok között. Ez a helyzet kutatása tárgyából fakad: az őskori ember — sokkal inkább, mint későbbi történelme során — az élő és élettelen környezetének kiszolgáltatottan, a jégkori élővilág szerves része, bontakozó agyával, ügyesedő kezével az egyre gyorsuló ütemű fejlődés legelején tart. A korszak kutatóinak a társtudományok egész sorának az eredményeire kell támaszkodniuk az őskori élet rekonstrukciójakor. Gáboriné Csánk Vera könyvében is tetemes helyet foglal el a

geológia, botanika, zoológia, geomorfológia szakemberei által alkalmazott módszerek és az ezekkel elért eredmények részletezése. E rövid ismertetésben is külön kiemelés érdemel a különböző tudományágak eredményes és hatékony együttműködését képviselő régészeti zoológia. A hagyományos állatfaj-meghatározásokon túl a vadászati módszerekre, a vadászat időpontjára következett, az elfogyasztott húsmennyiségből még népség-bebecslésre is vállalkozik. „Az örök életű ulu” című részfejezet a régészettől elválaszthatatlan tárgyi néprajzot méltatja.

A könyv második része a legfontosabb hazai lelőhelyek bemutatása.

Az *első paleolitikumot* Magyarországon a vértesszőlősi őstelep képviseli. Gáboriné Csánk Vera részletesen taglalja a lelőhely megtalálását, az őskori települési körülményeket, az édesvízi mészkő és a folyóteraszok kapcsolatát. Ismerteti azokat az eredményeket, melyeket az eddigi publikációkban nyilvánosságra hoztak. Talán az a tény, hogy hazánkban nincs Vértesszőlőshöz hasonló lelőhely, készteti a szerzőt arra az engedményre, hogy a telep külföldi analógiáit részletesen boncolgassa. Ez a fejezet kissé kirí a kötet egységes szerkezetéből.

A *középső paleolitikum* ősemberi telepeinek zöme 33 000–36 000 és 46 000–47 000 év között keletkezett. Ez az időszak a szerző szerint „az első vadásznepek virágkora”. Hazai lelőhelyeink is beillenek az általános európai képbe. Hogy megérthessük, mi okozta a telepek robbanásszerű sokasodását, a régészeti leletekből rekonstruálható kulturális szint hirtelen emelkedését, a fennmaradt anyagi javak minőségi javulását és mennyiségi növekedését, az értelmi képesség materiális (megnövekedett agyvelő) és joggal feltételezett szellemi gyarapodását, a szerző ismerteti ennek az új evolúciós stádiumnak a színterét.

A korszakra jellemző, fajokban kissé szegényes, de egyedekben gazdag állatvilág teremti meg a specializálódott vadászat feltételeit.

Jelenleg ez a magyarországi paleolitikum legjobban kutatott időszaka. A három reprezentatív lelőhely az ismeretek széles skáláját nyújtja a korszakról. Subalyuk (és néhány környékbeli barlang) a nyugat-európai moustieri kultúrához kapcsolódó leletanyaggal és specializálódott neandervölgyi embermaradványokkal nyitja a sort. A Bükk hegység peremén megtelepedett népcsoport leginkább kőszáli kecskére vadászott. Tatán mások a települési körülmények (mésztufa-medencék), más a zsákmányállat (mammutborjú), s más a mindennapos szükségletek kielégítésére szolgáló eszközkészlet.

Érd jelentősége abban rejlik, hogy több rétegű, zárt, korszerű módszerekkel teljesen feltárt település. Irányt mutató következtetései számos kérdésre adnak megnyugtató választ.

A Szeleta-barlang és a leleteiről elnevezett kultúra talán a legismertebb a hazai őskőkör iránt érdeklődők előtt. A bükk-hegységi középső paleolitikumban gyökerzik, fénykorában a legszebb, legjellegzetesebb eszközöket és fegyvereket produkáta ez a barlangi medvére vadászó népcsoport. A Szeleta-kultúrával azonos időrendi határok közé sorolható a két dunántúli lelőhely: a Jankovich barlang és a lovasi festékbánya. Ez utóbbinak elsősorban kultúrtörténeti jelentősége van. Az ősköri élet teljességének megismerése iránti igényünk irreális. Nagy lépést tettünk

mégis előre, amikor a lovasi bánya leleteiből kitűnt: az ősembereknek szükségük volt a vörös festékre, s szinte előzmények nélkül megteremtették a kitermeléshez legcélszerűbb eszközkészletet.

A Remete-Felső barlang kétséget kizáróan bizonyította, hogy az eddig Szeleta-rokonságnak tartott dunántúli leletegyüttes egy korábban élt népcsoport hagyatéka.

A jégkorszak utolsó eljegesedésének közepe táján a Kárpát-medencében is feltűnnek az alacsony löszhátakon és folyóvölgyekben mammutra, rénszarvasra vadászó törzsek. Telepeiket több helyen is feltárták. Legjelentősebbek: Ságvár (nagy-számú kő- és csonteszköz, tűzhelyek, sátor-alapok), a Duna-kanyar, ahol a folyó mindkét partján a rénszarvasok vándorlásának útvonalára felfűzve sorakoznak a hosszabb-rövidebb ideig lakott táborok. A korszak anyagi és szellemi kultúrájának megismeréséhez az arcai és a bodrogeresztúri telepek is szolgálnak adatokkal.

Külön fejezetet szentel Gáboriné Csánk Vera a jégkor legvégén a Pilisben és környékén élt vadászoknak, majd „rövid utazást” tesz az „eltűnt ősember nyomában”.

„Az ősember Magyarországon” hatalmas ismeretanyagot közvetít. Szerkezete jól tagolt, az illusztráció szép (a kötet több képet is elbír volna), képmagyarázatok, mutatók segítik a tájékozódást. Bár nem nekik szánták, a szakemberek is haszonnal forgathatják Gáboriné Csánk Vera munkáját. (*Gondolat Kiadó, 1980. 265 l.*)

T. Dobosi Viola

René Zazzo:

Pszichológia és marxizmus

Henri Wallon élete és műve

Mueller „Histoire de la psychologie” c. művének Wallonról szóló részét egy *Ajuiraguerrától* vett összehasonlítással vezeti be. „Három személy (*Piaget, Wallon, Freud*): három, bizonyos számú közös alapelvekből kiinduló elmélet; mindegyikük eredeti karakterisztikával rendelkezik; néha kiegészülnek egymással, másszor közelednek egymáshoz (az eltérő fogalmazás ellenére), de igen gyakran — hiába a minden áron kompromisszumot kitaláló erőfeszítések — szembenállnak.”

A Wallon—Freud szemlében is segítségünkre lehet Zazzo tanulmánygyűjteménye (főként a kötet II. fejezete), jelen alkalommal azonban a másik úton indulunk:

Piaget és Wallon munkásságának komparatistikus számbavételéhez keresünk ki a műből néhány ötletet, szempontot. Értetű választásunk, hiszen a „Pszichológia és marxizmus” utószava Piaget „Az utánzás szerepe a képzetalkotásban” c. írása.

Piaget szerint a „képzet” egyike azon fogalmaknak, amelyek kétértelműségüknél fogva *elválasztották őt* Wallontól. Valójában viszont a „képzet” kétértelműsége a *kiegészítést* szemléltetheti — a „képzet” *figuratív*, illetve *művelti* mozzanata ugyanis alapvetően kiegészítő jellegű. Wallon a poszturális, Piaget a művelti rendszert hangsúlyozza, ugyanazt a periódust egyikük prekategorálisnak, másikuk preopera-